

ЛІТЕРАТУРА

1. Міністерство транспорту і зв'язку України. <http://mtu.gov.ua/ru/category/euro.html>.
2. Соколов Л.Н., Лысенко Ю.Я., Павленко Е.Н., Тертышник Ю.И. Проблемы повышения конкурентоспособности транспортно-дорожного комплекса Украины на мировых рынках транспортных услуг // Транспортный комплекс Украины: экономика, организация, развитие: Сб. науч. трудов ИКТП-Центра. – 1998. – Вып. 6. – С. 72-83.
3. Економіка транспорту / Під ред. Коби В.Г. – К: КДАВТ, 1999. – 254 с.
4. Пашенко Ю.С., Давиденко А.М., Чернюк Л.Г. Перспективи розвитку транспортного комплексу. – К.: Либідь, 1998. – 40 с.
5. <http://100pudov.com.ua/manual/ukr/5/51/2224/>
6. Юрій Приходько. Першочергові умови для відродження транзитного потенціалу України // Інформаційний портал «Транспортний бізнес»: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.tbu.com.ua.
7. <http://tourbusiness.com.ua/news/7880/>

УДК 338.58:378.3:355.58 (477)

ДО ПИТАННЯ ПЛАНУВАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СИСТЕМИ МНС УКРАЇНИ

Куценко М.А., к.е.н., заступник начальника фінансово-економічного відділу
Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля МНС України

В статье рассмотрены вопросы планирования подготовки кадров для системы МЧС Украины, исследованы факторы и исходные данные, которые необходимы для оптимального планирования количества и качества подготовки кадров в области гражданской защиты.

Ключевые слова: планирование, подготовка кадров, оптимальная численность, чрезвычайные ситуации.

The problems of personnel training planning for the system of the Ministry of Emergencies of Ukraine are considered in the article. The author investigates factors and initial data which are necessary for optimum planning of personnel training quantity and quality in the sphere of civil protection.

Key words: planning, personnel training, optimum quantity, emergency situations.

Актуальність теми. У 2010 році був встановлений сумний рекорд за кількістю і масштабами природних катастроф. Про це заявила комісар ЄС з питань гуманітарної допомоги Крістіліна Георгієва в інтерв'ю агентству «єрд». За інформацією «Deutsche Welle», К. Георгієва повідомила, що жертвами стихійних лих по всьому світу стали понад 300 тис. осіб, економіці завдано збитків на 180 млрд. євро, тоді як у попередні роки збиток обчислювався сумами в 70-80 млрд. євро [1].

У зв'язку з цим треба зазначити, що система цивільного захисту відіграє все більшу роль у забезпеченні національної безпеки європейських країн і стає предметом зростаючої уваги у рамках міжнародних структур європейської безпеки. Однією з найважливіших складових забезпечення ефективного виконання завдань, пов'язаних із попередженням та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, є професійна готовність спеціалістів підрозділів МНС України. Тому питання оптимізації та планування підготовки кадрів для оперативно-рятувальної служби є актуальним. Важливими у цьому напрямі є дослідження вчених: М.М. Брушлинського, Ю.М. Глуховенка, О.В. Матюшина, А.К. Мікєєва, М.Г. Чумаченка. Проте ряд питань залишаються маловивченими. Недостатньо вивчені такі проблеми, як визначення оптимальної кількості випускників для вирішення питань забезпечення безпеки від надзвичайних ситуацій на державному рівні, вплив якості підготовки студентів на зниження ризику виникнення надзвичайних ситуацій та розмірів збитків, вплив матеріального та фінансового забезпечення навчального закладу на якість підготовки кадрів тощо.

Мета статті. Дослідити фактори та вихідні дані, які необхідні для планування обсягу та якості підготовки кадрів в галузі цивільного захисту.

Основний матеріал. Процес становлення служби цивільного захисту в Україні складався з декількох етапів. На першому етапі (1993-2003 рр.) відбувалось інституційне будівництво. Основним його результатом було утворення Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, до складу якого з моменту створення увійшли військові частини та територіальні штаби цивільної оборони, перетворені на обласні (міські) управління з надзвичайних ситуацій і захисту населення.

У подальшому була здійснена низка інституційних перетворень, які передбачали реорганізацію і передачу до МНС воєнізованих і спеціалізованих аварійно-рятувальних формувань інших міністерств та відомств, у тому числі, Державного департаменту пожежної безпеки зі складу Міністерству внутрішніх справ. Більшість із них були інтегровані в Державну спеціальну (воєнізовану) гірничорятувальну (аварійно-рятувальну) службу МНС.

На другому етапі (2003-2007 рр.) відбулась демілітаризація військ цивільної оборони. В результаті проведеної реорганізації у рамках МНС була утворена нова структура, яка об'єднала сили і засоби військ цивільної оборони і Державного департаменту пожежної безпеки в єдину невійськову структуру – Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту. Ця служба стала основним оперативним елементом нової загальнодержавної системи цивільного захисту, що була утворена з прийняттям Закону України «Про правові засади цивільного захисту» (2004 р.) і отримала назву Єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій.

Основним змістом третього етапу (2008) реформування системи цивільного захисту в Україні було наведення ладу в державному управлінні та підвищення оперативної ефективності служб, підрозділів і формувань цивільного захисту відповідно до європейських норм.

На підставі аналізу перспективних планів Міністерства з 2005 року (розширені зведені дані щодо необхідної чисельності особового складу МНС України на 2005 рік та перспективу) передбачається, що чисельність особового складу МНС України у 2010 році збільшиться в порівнянні з 2005 роком у 1,62 рази. З наведених прогнозів і формувалося державне замовлення на підготовку кадрів у ВНЗ МНС України. В результаті такої динаміки росту, кількість випускників фактично збільшилась у 1,5 рази. Треба зазначити, що в умовах перехідної економіки практично неможливо визначити оптимальний механізм формування обсягів і структури державного замовлення. Інформація щодо майбутніх потреб економіки в рівні та структурі кваліфікації працівників та відносно потенційної віддачі освіти не є досконалою [2, с. 35.] Таким чином, відповідно до зазначеного плану, і підготовка кадрів у сфері цивільного захисту зростала (табл. 1).

Таблиця 1

Показники підготовки кадрів у сфері цивільного захисту, осіб*

Показник		2006	2007	2008	2009	
Випуск (всього)		2078	2639	2907	3100	
Зараховано на навчання		всього	2630	2420	2442	2823
		держзамовлення	1103	1414	851	1289
		контрактна основа	1527	1006	1621	1534
навчаються	денна форма навчання	всього	5092	5685	5976	5906
		держзамовлення	3128	3428	3551	3491
		контрактна основа	1964	2257	2425	2415
	заочна форма навчання	всього	3398	3444	3702	2661
		держзамовлення	696	793	1186	651
		контрактна основа	2702	2651	2516	2010

* за даними [5-8].

В нинішніх умовах для Міністерства надзвичайних ситуацій така кількість фахівців з вищою освітою є надмірною, між тим розрахунків необхідної чисельності особового складу МНС для оптимального співвідношення збитки/витрати фінансових ресурсів і наукового обґрунтування не проводилося.

Підготовка кадрів для підрозділів МНС України, а отже і готовність їх до дій у надзвичайних ситуаціях різного характеру повинна будуватися на одному з головних принципів державної політики у сфері забезпечення захищеності населення й регіонів від надзвичайних ситуацій природного, техногенного та терористичного характеру – принципі раціоналізму [3, с. 342]. Він включає науково-обґрунтований підхід, заснований на використанні математичних моделей, прогнозуванні ризиків та методах оптимізації [9].

Автор підтримує тези американського економіста Дж. Гелбрейта, щодо підготовки кваліфікованих спеціалістів – інженерів «...потреби в них повинні бути ретельно розраховані й сплановані» [3, с. 48]. У нашому випадку планування підготовки кадрів для оперативно-рятувальної служби полягає в тому, щоб передбачити різні ризики надзвичайних ситуацій, які можуть виникати, й мати можливість вчасно впоратися з ними. Планування підготовки кадрів ускладнюється імовірнісним характером надзвичайних ситуацій. Важко передбачити, в якій точці й, головне, в який момент відбудеться ця подія. Однак, якщо не вжити заходів щодо ліквідації пожеж та надзвичайних ситуацій на самому початку їх виникнення, збитки від них можуть бути дуже значними. З цієї причини доводиться тримати в бойовій готовності підрозділи, спроможні загасити пожежу з інтенсивністю вищою за середню в установленій нормативом час. Крім того, слід враховувати й імовірність виникнення одночасно двох і більше пожеж або надзвичайних ситуацій. Внаслідок цього підрозділи МНС більшу частину часу перебувають на бойовому чергуванні, чекаючи виклику на ліквідацію пожежі або загоряння, і меншу – терміново виїжджають на місце й ліквідовують пожежу (надзвичайну ситуацію). За статистичним підрахунком М.М. Брушлинського [4, с. 142], відділення МНС 97-99 % часу перебуває у стані бойового чергування, на планових навчаннях і тільки 1-3 % – на виконанні бойового завдання. Збільшення часу зайнятості шляхом розширення територій, що обслуговуються, веде до зростання імовірності одночасного виклику того ж самого підрозділу.

Саме тому при плануванні оптимальної чисельності особового складу МНС України слід мати наукове обґрунтування, яке включало би:

- 1) карту ризику та динаміку надзвичайних ситуацій за останні роки;
- 2) результати розрахунку необхідної оптимальної чисельності особового складу МНС України, у тому числі з професійною та вищою освітою;
- 3) рівень віддачі в залежності від якості підготовки кадрів.

Віддача кваліфікованого спеціаліста в галузі цивільного захисту більша, ніж в інших галузях народного господарства, оскільки присутній соціальний характер діяльності. Але треба зазначити, що плінність кадрів внаслідок недостатнього соціального забезпечення (три роки обов'язкового відпрацювання після закінчення ВНЗ – це досить короткий термін) призводить до порушення послідовної передачі професійної майстерності від працівників-ветеранів до молодих фахівців оперативно-рятувальної служби. Крім того, звільнення особового складу через термін менше 5-7 років призводить до необхідного збільшення кількості випускників ВНЗ.

Цінність рятівника можна оцінити за різницею вартостей врятованого майна та життя людей і витратами на утримання. Ця різниця залежить від рівня підготовки фахівця (кількість років навчання, успішність навчання), його особистих якостей та досвіду роботи. Орієнтовно щодо перших років роботи за спеціальністю такі залежності наведені на рис. 1. Зі збільшенням років навчання збільшується швидкість віддачі в подальшому. Так само зростає цінність працівника при підвищенні якості та успішності навчання.

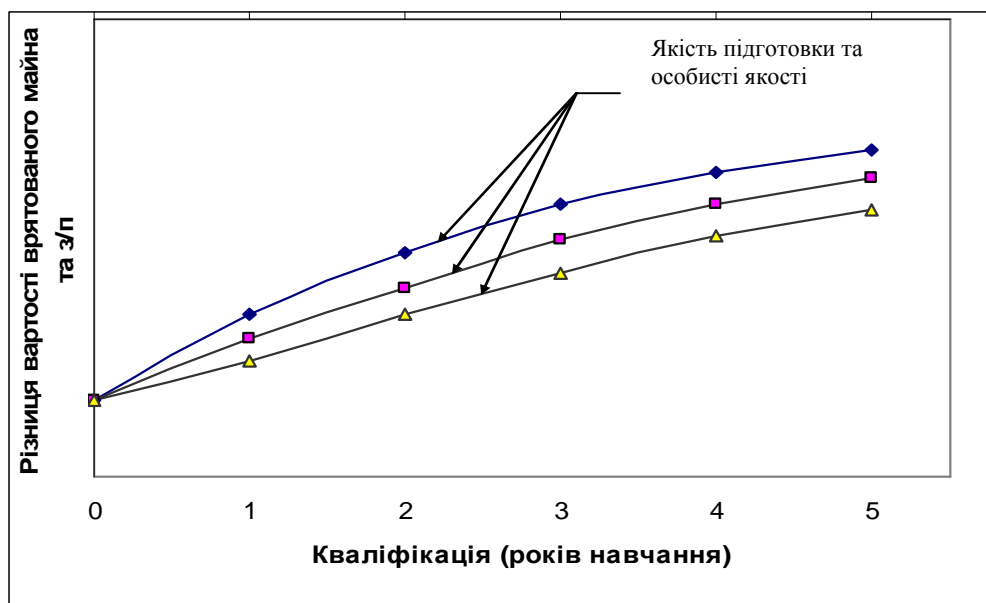

Рис. 1. Залежність цінності працівників цивільного захисту від термінів навчання та особистих властивостей

На рис. 2 зображені витрати держави на навчання (суцільна лінія). Кут нахилу цієї лінії збільшується від рівня «бакалавр» до рівня «магістр» внаслідок більших витрат на підготовку висококваліфікованих фахівців. Пунктирні лінії відображують компенсацію витрат держави випускниками (бакалаврами та магістрами). Внаслідок різних рівнів знань і вмінь та якості підготовки й особистих якостей ці лінії можуть мати різний нахил. Відстань між терміном закінчення навчання та перетином ліній компенсації буде періодом окупності, а середнє значення періодів окупності при різному рівні підготовки – середнім періодом. На рис. 2 не враховані збільшення нахилу віддачі державі витрачених коштів внаслідок набуття досвіду роботи за спеціальністю (при його врахуванні період окупності буде меншим).

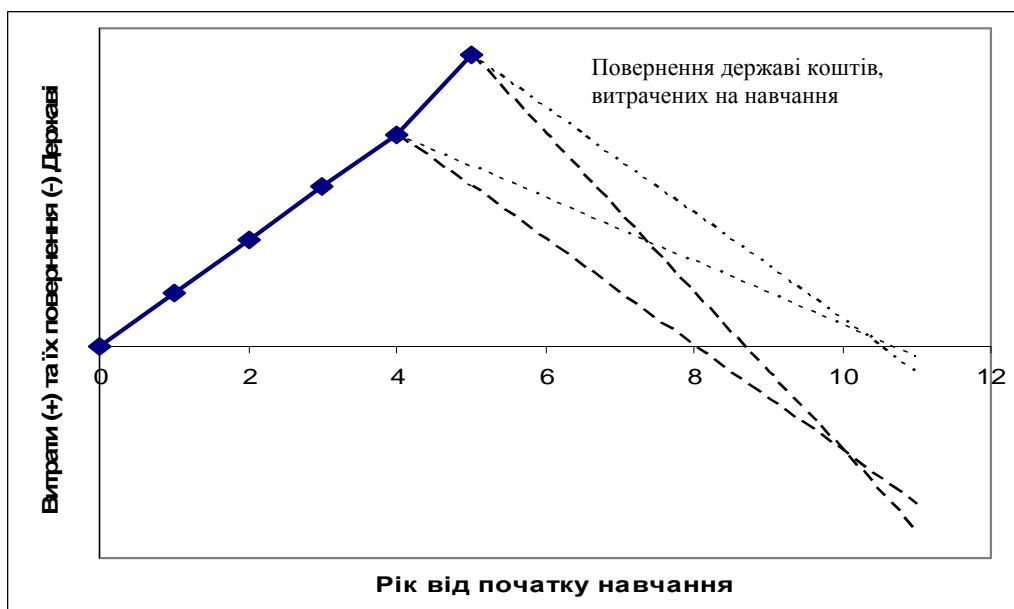

Рис. 2. Витрати коштів держави на навчання курсантів та повернення боргів державі сумлінною працею рятівника

Висновки. Таким чином, при плануванні обсягу і якості підготовки особового складу МНС необхідно виходити з науково-обґрунтованої методики на основі динаміки надзвичайних ситуацій. Суттєве коливання як у бік збільшення, так і зменшення обсягу підготовки фахівців призводить до погіршення становища з попередженням та ліквідацією надзвичайних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смертность от природных катаклизмов в 2010 г. была максимальной за 20 лет. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.interfax.com.ua/rus/main/59085/>
2. Каленюк І.С. Економіка освіти: навч. посіб. – К.: Знання України, 2005. – 316 с. – Бібліограф.: С. 307-315.
3. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Дж. Гэлбрейт; [пер. с англ.]. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига»; СПб.: Terra Fantastica, 2004. – 602, [6] с. – (Philosophy).
4. Брушлинский Н.Н. Системный анализ деятельности Государственной противопожарной службы: учебник / Н.Н. Брушлинский. – М.: МИПБ МВД России, 1998. – 255 с.
5. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2006 році. – К.: Чорнобильінтерформ, 2007. – С. 171-181.
6. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2007 році. – К.: Чорнобильінтерформ, 2008. – С. 157-170.
7. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2008 році. – К.: Чорнобильінтерформ, 2009. – С.178-185.
8. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2009 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/annual_report_2009.html.
9. Куценко М.А. Економічні механізми ресурсозабезпечення оперативно-рятувальної служби МНС України дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / М.А. Куценко. – К., 2008. – 248 с.